

KRASZ PÉTER: A DIGITÁLIS DEMOKRÁCIA HELYZETE MAGYARORSZÁGON¹

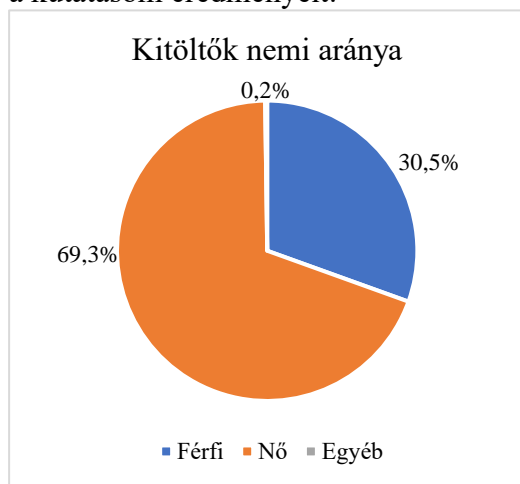
Bevezető

Jelen tanulmányom témája a digitális demokrácia helyzete Magyarországon. A tanulmány bemutatja a témában 2021. május 25. és június 5. között készített online véleménykutatásom eredményeit. A kutatás során vizsgáltam a válaszadók alapvető demográfiai adatait, valamint politikai attitűdjeit, a politikai kérdések elsősorban a baloldali-jobboldali, illetve liberális-konzervatív orientációra irányultak. Ezen kívül vizsgáltam a szavazási hajlandóságot, valamint a válaszadók pártpreferenciáját. A kutatásom különlegessége a digitális demokráciát érintő kérdések. A digitális demokráciát ebben az esetben három szempontból vizsgáltam: e-közigazgatás, közösségi média, és online szavazás. A közösségi média esetében figyelembe vettem, hogy egyszerre a politikai kommunikáció eszköze és egyfajta vitafórum. Külön kérdésben vizsgáltam, hogy a válaszadók mennyire támogatják a közösségi média állami szabályozását. Az online szavazás ma Magyarországon nincs intézményesítve, ezzel kapcsolatban azt vizsgáltam, hogy a válaszadók mennyire támogatnák, illetve mennyire tartják megbízhatónak a többi szavazási módszerhez képest. A véleménykutatás során felvett adatok feldolgozásakor több tekintetben alapul vettem a KSH releváns adatait, valamint az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Társadalomtudományi Kutatóközpont által kiadott *A magyar társadalom politikai értékei, identitásmintázatai, 2020* című művét (továbbiakban: TK 2020-as tanulmánya).

Demográfiai orientációk

A kérdőív kitöltői demográfiai tekintetben nem illeszkednek a magyar társadalomhoz, ezért a kapott eredményeket megfelelő súlyozásokkal kell figyelembe venni, illetve az adatok feldolgozása és bemutatása során végig törekedtem arra, hogy ezeket a torzító tényezőket kellően hangsúlyozzam.

Ebben a fejezetben négy általam jelentősnek gondolt demográfiai mutató szerint járom körbe a kutatásom eredményeit.

1. ábra

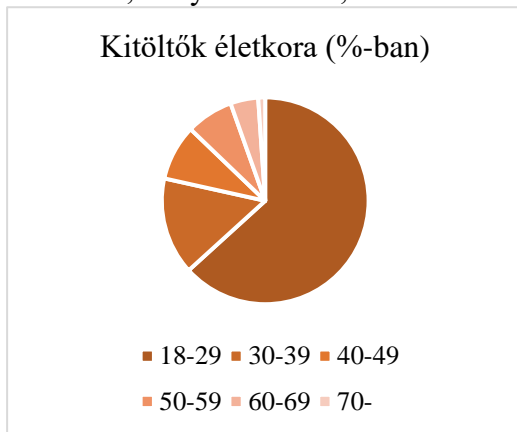
A kérdőíves adatfelvétel során legelőször a kitöltő nemére voltam kíváncsi, melyben három választási lehetőséget adtam a kitöltők számára *férfi, nő, egyéb*. Utóbbi kategória esetében nem volt lehetőség kifejtetni ezt a lehetőséget, hogy pontosan mit ért alatta a kitöltő². Ennek jelentősége végül nem is mutatkozott, mivel csupán a kitöltők 0,2%-a sorolta magát ebbe a harmadik kategóriába (szám szerint egy fő). A két másik nem vonatkozásában jól látható, hogy a nők erősen felülreprezentáltak. A kitöltők 69,3%-a (319 fő) nőnemű, ehhez képest a KSH 2011-es népszámlálás adatai szerint³ a teljes népességben belül 52,5% a nők aránya. A férfiak a kitöltők körében ezzel szemben jelentősen

¹ Tanulmányom az EFOP 3.6.3. „Tehetségből fiatal kutató – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban” című pályázat keretében megvalósított kérdőíves kutatás eredményeit foglalom össze.

² Ebben a tekintetben több kritika érte a kérdőívet már a mintafelvételt megelőzően és azt követően. A kérdésben jelentős társadalmi érdeklődést tapasztaltam, de mivel az eredményeket nagy mértékben nem befolyásolja a nembináris neműek további kategorizálása, így ezt a három kategóriás megoldást választottam.

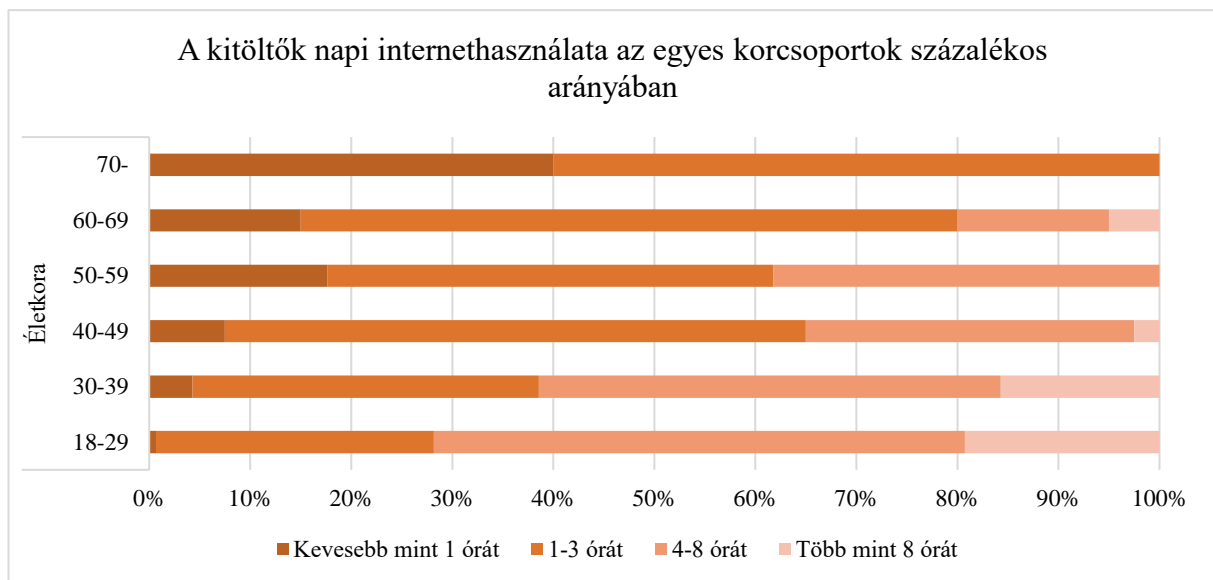
³ KSH 2011: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_demografia

alulreprezentáltak, 30,4%-os arányuk (140 fő) messze elmarad a szintén 2011-es KSH adatoktól, mely szerint 47,5%-os a férfiak aránya a teljes magyar társadalomban.

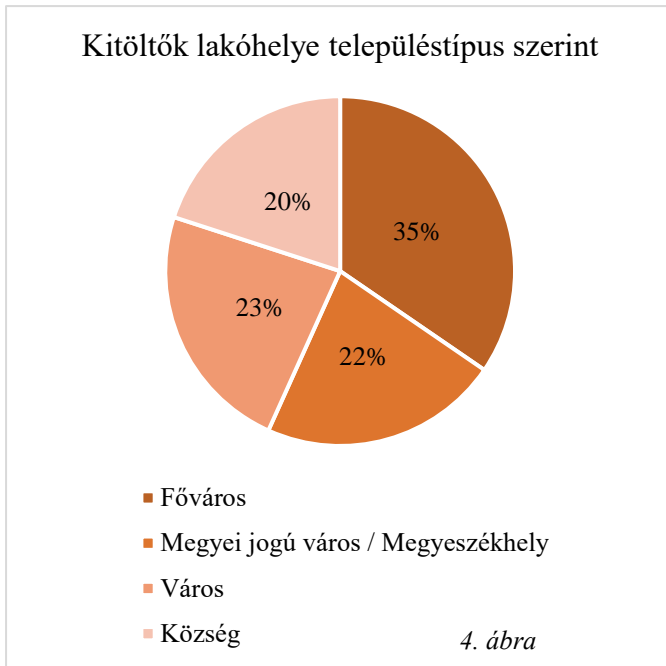
29. ábra

Az életkor szerinti eloszlásban a 2. ábrán jól látható, hogy a 18 és 29 közötti korcsoport aránytalanul felülreprezentált. Ennek oka feltételezhetően az online mintavétel módjában keresendő. Ezt a problémát súlyozással igyekeztem csökkenteni. Szintén az online adatrögzítés egyik oka lehet, hogy a 70 évesnél idősebb kitöltők száma mindössze öt fő. Ennek korrigálása érdekében a jövőben más módszerek bevonását is alkalmazni fogom.

3. ábra

A 3. ábrán látható a kitöltők napi internethasználati szokásainak korcsoportonként lebontott ábrázolása, minden korcsoport esetében az összes kitöltőt tekinttem teljes értéknek és csoporton belüli arányokat ábrázoltam. A fenti két adat kerettáblás összevetése esetében azonban magas eta-négyzet értéket kapunk (0,411), ami erős összefüggést mutat az életkor és a napi internethasználat között. Ennek az értéke a korcsoportok súlyozása esetében sem változik, elmondható tehát, hogy a kitöltők esetében az életkor emelkedésével a napi internethasználat csökken. Ez felveti annak a kérdését, hogy a digitális demokrácia esetében megfigyelhető-e a digitális szakadék (Szarvák 2004. 58.), melynek lényege, hogy egy adott társadalmi csoport valamilyen okból nem fér hozzá a szükséges digitális technológia jelentette előnyökhöz. Ennek oka lehet az infrastruktúra, vagy a technológia használatához szükséges tudás hiánya, esetleg egyszerűen az, hogy a vizsgált adott társadalmi csoport ellenérzéssel viseltetik a technológia iránt és nem akarja használni. A digitális szakadéknak különösen nagy jelentősége van az információs társadalom kérdéskörében (Castells, 2010.).

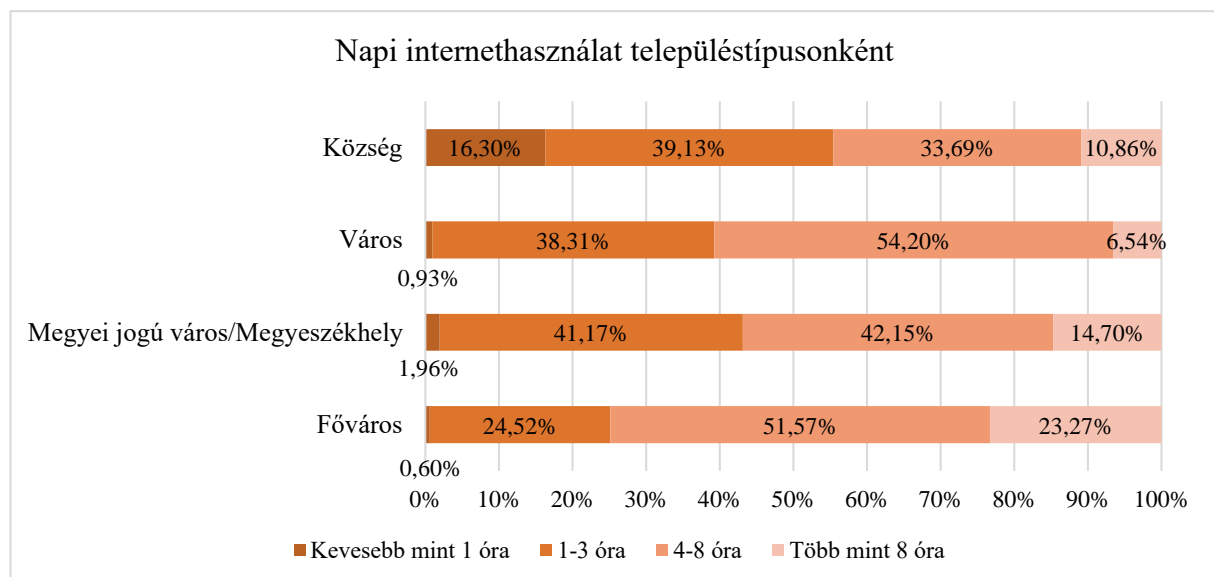
A válaszadók kor szerinti lebontásában fontos kérdésnek tartom a politikai attitűdök vizsgálatát, mely jelen esetben három kérdésből tevődik össze. Az egyes korcsoportokon belül a válaszadóknak milyen fokú a politikai aktivizmusa, ezen belül a szavazási hajlandósága és a politikai eseményeken való részvételi szándéka, illetve milyenek a pártpreferenciáik.

A szavazási hajlandóság terén látható, hogy a magyar társadalom politikailag aktív közössége töltötte ki túlnyomó többségben a kérdőívet. A választáson biztosan résztvevők aránya aránytalanul magas, a válaszadók 85,2%-a, ezzel szemben a szavazástól biztosan távolmaradók aránya mindössze 4,1%. A biztos, vagy

bizonytalan választók ilyen fokú felülreprezentáltsága a mintavételnek ezt a részét olyan erősen torzítja, ami súlyozással már nem kiküszöbölhető.

A politikai részvétel másik releváns kérdése, hogy a megkérdezett venne-e részt a jövőben politikai rendezvényen, pontosan az ellenkezőjét mutatja annak, amit a választói aktivitásnál tapasztalhattunk. A 18-29 korcsoportban a válaszadók 39%-a venne részt politikai rendezvényen, 41% nem, 20% nem tudja, ezzel a legaktívabb korcsoportnak számítanak, a 60-69-es korcsoportot leszámítva 50% feletti a nemleges válaszok aránya. A politikai rendezvényeken való részvételre való hajlandóság és az életkor tekintetében az eta-négyzet 0,149-es értéket mutatott, vagyis gyenge az összefüggés, láthatóan a fiatalokat leszámítva a politikai rendezvényektől távol maradnának a válaszadók az egyes korcsoportok online politikai aktivitást egy másik fejezetben említtem részletesebben.

Az adatfelvétel torzítást mutat a lakóhelyek tekintetében is, az egyes településtípusok – ahogy a második ábrán látható – felül-, illetve alulreprezentáltak. A fővárosi kitöltők aránya – ahogy a 4. ábrán is látható – 35%, ezzel szemben a KSH 2021-es adatai szerint a magyar

lakosságnak csupán 17,6%-a él a fővárosban⁴. A megyei jogú városok, megyeszékhelyek és városok esetében a viszonyításul vett KSH adatsor nem tesz különbséget, együttesen *többi város* jelzővel illeti, így a két külön álló kategóriát az összehasonlításban én is összevontan kezelem, együttesen a kitöltők 45%-a sorolta magát *megyei jogú városok/megyeszékhely* vagy *város* kategóriába, ezzel szemben a KSH adatai szerint a teljes lakosság 52,7%-a él a fővároson kívül városi szintű településen. A községek esetében jól az látható, hogy a teljes magyar lakosság 29,6%-a él valamely községi formában, ezzel szemben a kitöltők csupán 20%-a sorolta magát ebbe a települési kategóriába. Így tehát ebben az esetben is szükséges súlyozásokat alkalmazni.

A nemi eloszlással szemben a lakóhely szerinti eloszlásban már érdemes megvizsgálni a digitális demokráciával összefüggő egyes attitűdöket. Elsőként egy alap kérdést, az internet és a közösségi média használatot bontottam le kereszttáblás vizsgálattal településtípusonként. A napi internethasználat esetében az 5. ábra mutatja, településtípusonként lebontva.

A változók vizsgálatakor az eta-négyzet 0,296-os értéket mutat, vagyis közepes összefüggés figyelhető meg a két érték között. Jól látható, hogy a fővárosi kitöltők között találhatóak legnagyobb arányban a *több mint 8 óra* napi internethasználók csoportja, ezzel szemben a *kevesebb mint 1 óra* napi átlagban internetezők a községek lakói között mutat kiugró értéket. Elmondható, hogy a napi 1-3 órás időszámban internetet használók a fővárosi kitöltők kivételével nagyjából hasonló arányban vannak jelen. Érdekesség, hogy a kisebb városokból származó kitöltők körében kiugróan alacsony a napi 8 óránál több időt internetezők aránya és egyben ők adják a legnagyobb hányadát a 4-8 órában internetet használók csoportjának. Ennek részletes lebontása további vizsgálatot igényelne, hogy több választható kategória felállításával jobban le lehessen válogatni az internet használat napi időintervallumát. Az biztos, hogy a napi több mint 8 óra internethasználat esetében számításba kell venni a távmunka és távoktatás elterjedését amely a Covid19-koronavírus-járvány miatt a kitöltők jelentős hányadát érinthette. Ahogy a 6. ábrán is látható, többségben vannak azok a kitöltők, akiknek nőtt a napi internethasználat a járvány hatására, velük szemben hibahatáron belüli azok aránya, akiknek jelentősen csökkent a napi internethasználat.

Kereszttáblás vizsgálatot végezve a napi internethasználat változása és a lakóhely településtípusa közötti összefüggésre az eta-négyzet értéke 0,132, vagyis csupán gyenge összefüggés figyelhető meg.

6. ábra

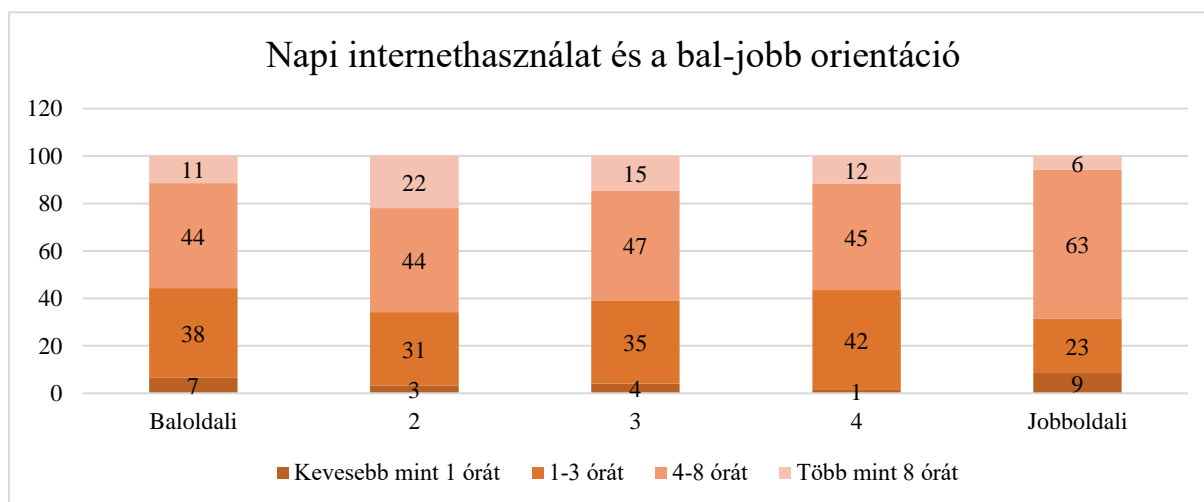
⁴ KSH 2021: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0037.html

Politikai ideológiai orientációk

Bal-jobb orientáció

7. ábra

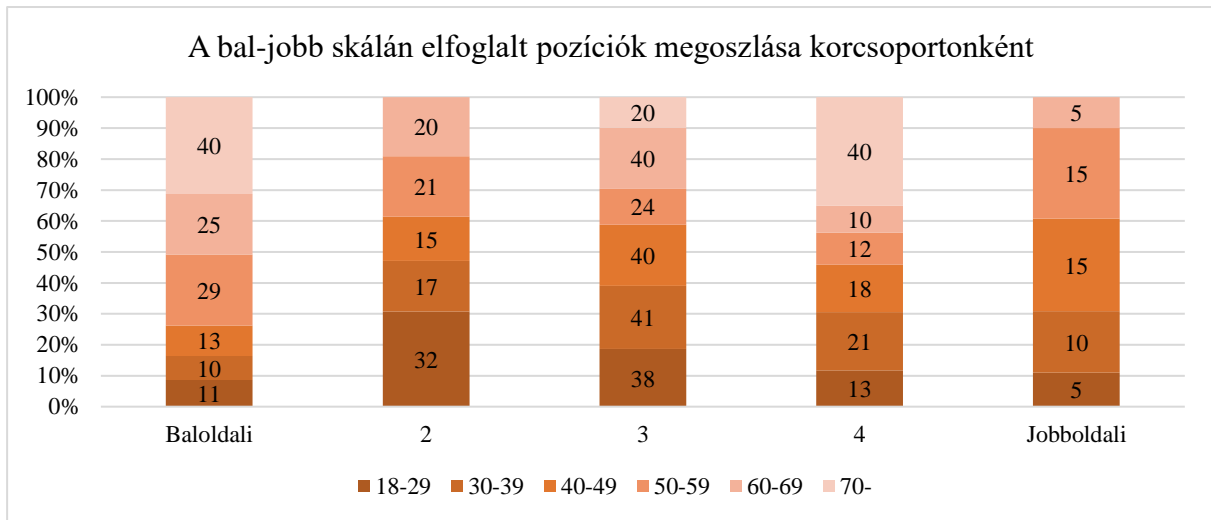

8. ábra

A társadalomtudományi vizsgálatok esetében rendszeresen visszatérő elmélet, hogy meghaladottá vált a bal-jobb (Enyedi–Tardos 2018.), vagy akár a liberális-konzervatív orientáció (Angelusz–Tardos 2005.; Szabó 2015.). A válaszadók jól láthatóan el tudják helyezni magukat ezekben a skálákban és politikai önmeghatározásuknak fontos elemét képezik. A bal-jobb önmeghatározás tekintetében a magyar társadalom sajátossága, hogy a legtöbb válaszadó általánosságban középre pozicionálja magát, a TK 2020-as kutatásában a bal-jobb orientációban önmagát középen elhelyezők aránya 24% volt, mely a teljes válaszadók legnagyobb táborát jelenti. Ez az általam végzett kutatásban még magasabb arányt mutat, a válaszadók 37,4%-a határozta magát középre a bal-jobb orientációban. A középtől eltérő tartományban azonban éles eltérés mutatkozik a TK kutatási eredménye és az általam feldolgozott adatok között. A TK a középtől baloldalra található társadalmi csoportot 23%-ra, míg a középtől jobbra orientálódott csoportot 45%-ra mérte. Ez alapján azt látható, hogy az

általam rögzített adatokban, a baloldali válaszadók erősen felülreprezentáltak, a válaszadók 40%-át teszik ki, ezzel szemben a jobboldali válaszadók 22,6%-ban vannak jelen.

Ennek oka egyértelműen a mintafelvételben keresendő, amit a jövőben további fejlesztésekkel, finomításokkal ki lehet küszöbölni. Jelenleg a rendelkezésre álló adatok

9. ábra

súlyozásával tudom javítani a bal-jobb politikai orientációval rendelkezőkre vonatkozó következtetéseimet.

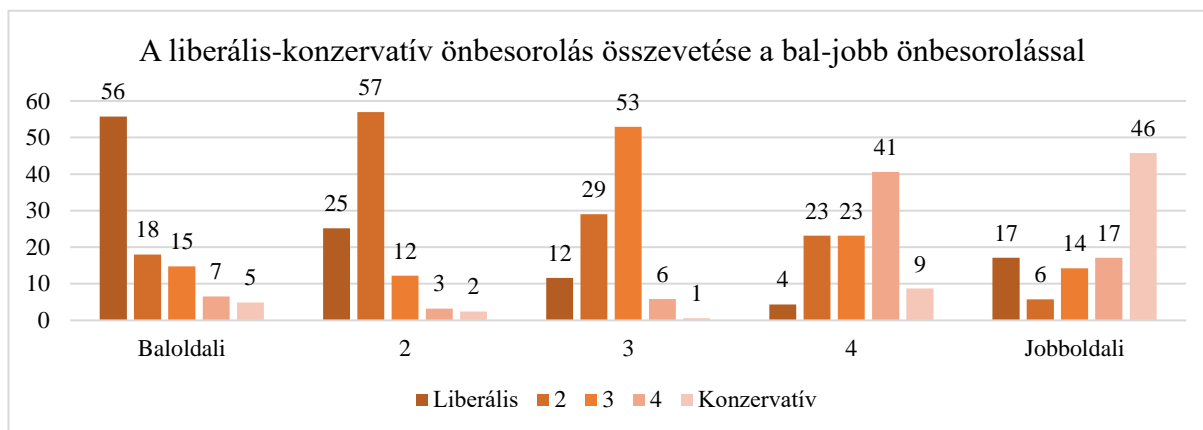
A skálán magukat elhelyező válaszadók koreloszlásában megfigyelhető, hogy a 30 év alatti korcsoport inkább baloldalra, vagy centrumba pozicionálja magát, ezzel szemben a 30-50 közötti korcsoportoknál jobbra mozdulás figyelhető meg. A bal-jobb orientáció esetében az eta-négyzet értéke 0,202, ami határeset a közepes összefüggésnek, viszont ezt az értéket fenntartásokkal kell kezelni, mivel a harminc rendelkezésre álló cellából 11 esetében nem állt rendelkezésre kellő mennyiségű adat. Ez elsősorban a 60-69 és a 70- csoportokat érinti, ezért erre a két korcsoportra nem alkotnék mélyebb megállapítást. Az alacsony mintaszám okaira a módszertanban igyekszem kitérni.

Internethasználat ideje alapján érdekességnek tűnhet, hogy a napi 8 óránál több időt internet előtt ülők aránya magasabb a magukat centrumba, vagy mérsékelt baloldalhoz sorolók körében, de a napi 4-8 órás időintervallumban internetet használók tábora a jobboldaliak körében a legmagasabb. A két érték közötti összefüggésről azonban kijelenthető, hogy rendkívül gyenge, az eta-négyzet értéke mindössze 0,083. Ez alapján kijelenthető, hogy a válaszadók esetében nem befolyásolja érdemben a napi internethasználatban az, hogy valaki baloldali, vagy jobboldali önbesorolású.

Az internethasználatnál nagyobb eta-négyzet értéket eredményez a bal-jobb orientáció összevetése a lakóhely településtípusával, de ebben az esetben is csupán 0,103. Ennél alacsonyabb értéket mutat a bal-jobb orientáció és a legmagasabb iskolai végzettség összevetése, 0,034. Ebben a két esetben sem beszélhetünk tehát jelentős összefüggésről, utóbbi kérdés esetében olyan gyenge, hogy a kitöltők esetében ennek vizsgálata nem is lenne jelentős.

Liberális-konzervatív orientáció

A bal-jobb orientációhoz hasonlóan egy ötfokozatú skálán vizsgáltam a liberális-konzervatív önbesorolást. A bal-jobb önbesoroláshoz hasonlóan egy hagyományos értékskáláról beszélünk, melynek létjogosultságát választásszociológiai kutatások igazolják számunkra, így nem tartottam elkerülhetőnek az alkalmazását.

10. ábra

A liberális-konzervatív orientáció összevetése a bal-jobb orientációval egy erős összefüggést mutat, az eta-négyzet értéke a két esetben 0,48. Ez részint illeszkedik a szakirodalom megállapításaihoz. A TK – viszonyításul használt – kutatásában 0,409-es korrelációt mért a bal-jobb orientáció és a liberális-konzervatív orientáció összevetésében. Ez egyszerűsítve úgy foglалható össze, hogy a baloldaliak inkább liberálisok, a jobboldaliak pedig inkább konzervatívok. Ettől természetesen vannak eltérések.

Ebben a kérdésben a 10. ábrán látható módon a bal-jobb elosztásban érdekes kettősség figyelhető meg. A baloldal rendkívül zárt a liberális-konzervatív tengely irányába, gyakorlatilag minimális értelemben van jelen a konzervatív baloldali párosítás, a liberális orientáció kiugróan magas. A magukat a bal-jobb kérdésben centrumba pozícionáló válaszadók esetében a liberális-konzervatív tekintetben is a centrum a domináns önmeghatározás. Ugyanakkor ebben a centrum tartományban számottevő mértékben jelen van egy mérsékelt liberális orientáció, mely a bal-jobb orientációban centrumba tartozók 29%-át alkotja. Szintén ebben a közép kategóriában található a legalacsonyabb arányban a konzervatívok hányada. Az 1%-os konzervatív önmeghatározásnál még a markánsan baloldali válaszadók 5%-os konzervatív csoportja is jelentősebbnek tekinthető.

Ezzel szemben a jobboldali válaszadók a liberális-konzervatív orientáció tekintetében már más tendenciákat mutatnak. A mérsékelt jobboldali 4-es, vagy a markánsan jobboldali 5-ös kategóriába sorolt válaszadók körében egyaránt dominál a konzervatív önbesorolás (41% és 46%), de megfigyelhető egy releváns jobboldali-liberális kombináció jelenléte. A mérsékelt jobboldali válaszadók 27%-a sorolta magát enyhe, vagy markáns liberális orientációba, a markánsan jobboldaliak esetében is a válaszadók negyede valamilyen fokú liberális önbesorolást választott. A TK kutatásában némileg eltérő adatok mutatkoznak. Összehasonlításként elmondható, hogy ebben a tekintetben az adatfelvétel alul reprezentálja a baloldali és konzervatív orientációval egyszerre rendelkezőket, illetve a bal-jobb értelemben centrumban található konzervatív önbesorolásukat. Ezzel szemben a bármilyen mértékben jobboldali és ezzel párhuzamosan liberálisok arányában kutatásom eredménye konvergál a TK kutatásával. Az összesített értékben a jobboldali válaszadók 25%-a vallotta magát valamilyen mértékben liberálisnak, a TK kutatásában ez az érték 24%. Valamivel jelentősebb a jobboldali válaszadók másik két kategóriában tapasztalható tendenciája. A saját adatfelvételben 56,5%

a konzervatívok aránya a jobboldali válaszadók között, a TK kutatásában ez 61%, illetve a saját adatfelvételemben a jobboldali válaszadók 18,5%-a található a liberális-konzervatív értelemben vett centrumban, a TK 15%-os rátájával szemben.

Ha a liberális-konzervatív orientációt összevetjük a demográfiai adatokkal, megállapíthatjuk, hogy az életkor tekintetében gyenge összefüggés figyelhető meg, az eta-négyzet értéke 0,112, a korreláció pedig 0,093. Vagyis nem meghatározó az életkor a liberális-konzervatív önmeghatározás esetében. Hasonló értéket kapunk a lakóhely és a kitöltők esetében a liberális-konzervatív önmeghatározás és a lakóhely típusának összevetésével. A korreláció ebben a két kérdésben 0,095, az eta-négyzet 0,110, vagyis gyenge az összefüggés a két tényező között. A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége tekintetében erősen torzító mértékig felülreprezentáltak a magasabbban képzett személyek, ezért az ebből levont következtetések nem tekinthetők relevánsnak. Mégis a korreláció lefuttatásával rendkívül alacsony szignifikancia figyelhető meg, 0,008, illetve a két tényező keresztábrás elemzésekor az eta-négyzet értéke is 0,141, vagyis gyenge az összefüggés. A mintafelvételnek ez a szegmense olyan mértékben torzult, hogy egy megismételt mintafelvételt követően egy második kutatásban vizsgálnám releváns kérdésként, jelen esetben ennek nem szentelnék nagyobb figyelmet.

Pártpreferenciák

A kérdőív kitöltőinek politikai preferenciái esetében ismételt alul- és felülreprezentált csoportokról beszélhetünk. A legtöbb kutatás egyértelműen azt mutatja, hogy jelenleg a legnagyobb szavazótáborral a kormányzó Fidesz-KDNP pártszövetség rendelkezik. Ez a tendencia 2006 óta folyamatosan jelen van, a hazai politikai preferencia ebben a kérdésben befagyottnak tekinthető. Egyedüli mozgás a kormányzó többséggel szemben az ellenzéki pártok közötti viszonyban figyelhető meg (Tóth–Szabó, 2018.).

Ezzel szemben a kérdőíves adatfelvétel során a Fidesz-KDNP szavazói erősen alulreprezentáltak lettek, mindössze a válaszadók 11%-a vallották magukat a kormányzó pártszövetség támogatójának. Ezzel szemben a Magyar Kétfarkú Kutypártot a válaszadók 15%-a választaná, ezzel jelentősen felülreprezentált a szavazótáboruk.

Az egyes orientációk és a digitális demokrácia

A fentiekben ismertettem a kutatásban résztvevők alapvető demográfiai és politikai orientációkat érintő adatait, valamint, hogy a mintavétel mely vonatkozásban tekinthető torzítónak, ezek a torzítások súlyozásokkal mennyiben orvosolhatóak. A tanulmányom fő kérdése azonban a digitális demokrácia, melynek egyes alkérdéseit a fent ismertett demográfiai és politikai orientációs csoportosításokkal kívánok összevetni.

A digitális demokrácia kutatásban érintett alkérdései az e-közigazgatás, a közösségi média, valamint az online szavazás lehetősége. Utóbbi esetében arra is kíváncsi voltam, hogy milyen bizalom társul hozzá más – Magyarországon már alkalmazott – szavazási metodikákhoz képest. Ezeknek az alkérdéseknek az esetében az e-közigazgatás kérdését szűkítettem le a legegyszerűbbre. Magyarországon jelenleg az elektronikus közigazgatás legfőbb intézménye az ügyfélkapu, mely technikailag egységesített hozzáférést biztosít több elektronikusan intézhető közigazgatási ügytípushoz, szinkronizálva több eltérő e-közigazgatási struktúrát. A felhasználói oldalról ezzel a felülettel, illetve hozzáférési lehetőséggel találkozhatnak az állampolgárok, így a kérdőívemben az e-közigazgatás kapcsán erre a felhasználói lehetőségre fókuszáltam.

Két kérdés irányult az e-közigazgatásra, az egyik arra fókuszált, hogy a kitöltők tudnak-e róla, hogy Magyarországon egyes közigazgatási ügyintézésre online is van lehetőségük, a másik pedig arra, hogy a kitöltők rendelkeznek-e ügyfélkapu regisztrációval. Mindkét kérdés esetében négy válaszlehetőség volt megadva, hogy a válaszadók tudják jelezni, milyen attitűddel viszonyulnak az e-közigazgatás nyújtotta lehetőségekhez. Az ismereten túl a válaszadóknak lehetőségük volt megjelölni, hogy használnának-e ilyen szolgáltatást, vagy egyáltalán nem érdekli őket. Nem meglepő módon az ügyfélkapu regisztrációval rendelkezők magas hányada ismeri az e-közigazgatás nyújtotta lehetőségeket, és használja is azokat. Ebben a kérdésben kiugróan magas az összefüggés mértéke, az eta-négyzet értéke 0,614, ami

11. ábra

erős összefüggést mutat az ügyfélkapu regisztráció és az e-közigazgatási ismeretek között. Ez bár egyértelműnek tűnhet, azt fontos hangsúlyozni, hogy a hazai közigazgatásban jelenleg a személyi igazolvány kiállításával automatikusan igényelhető az ügyfélkapu regisztráció, ami azt is jelenti, hogy olyan állampolgárok is rendelkeznek vele, akiknek egyébként ügyintézéshez nem feltétlenül volt rá szükségük, vagy nem teljesen ismerik az e-közigazgatás nyújtotta lehetőségeket.

Ezt a kérdéskört ennek okán további vizsgálatok tárgyává kívánom tenni, melyek során a kérdőíves adatfelvétel mellett mélyinterjúkat is hasznos lenne beépíteni. Az egyes válaszadók csoportosított összevetéséből egyértelműen kiderül, hogy a politikai orientációnak nincs befolyásoló hatása az e-közigazgatási ismeretekre, vagy annak használatára.

A közösségi média vonatkozásában fontos tényező, hogy a felület egyszerre tekinthető politikai kommunikáció digitális eszközének és egyfajta modern agorának, mely teret nyújt a politikai vitákhoz. A viták minőségének vizsgálatához nem éreztem megfelelő eszköznek a kérdőíves adatfelvételt, így a kérdéseim arra fókuszáltak, hogy a válaszadók részt vesznek-e közéleti csoportokban, és ha igen, akkor mennyire aktív hozzászólói a vitáknak.

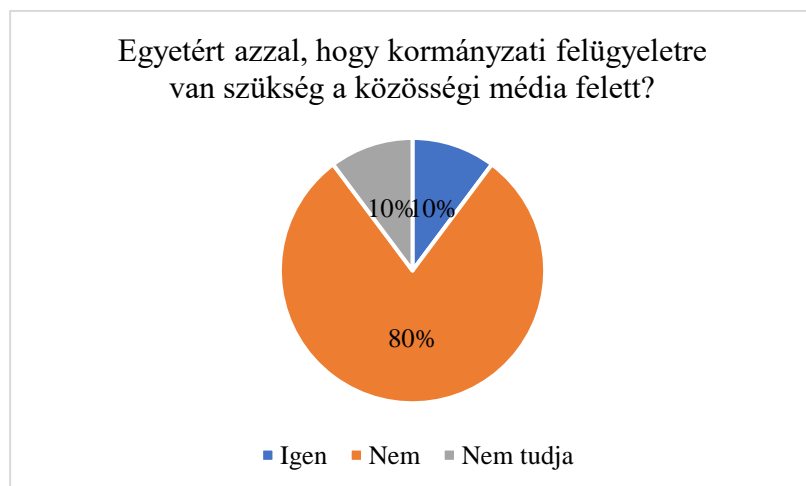
A csoportokban való aktivitás nem mutat összefüggést a politikai orientációval, sem a liberális-konzervatív, sem a bal-jobb orientáció vonatkozásában. A kérdések keresztábrás vizsgálatakor mindkét esetben az eta-négyzet rendkívül gyenge összefüggést tár fel, amely akár hibahatáron belülnek is tekinthető. Vagyis kimondható, hogy a válaszadók esetében a politikai önmeghatározásuk és az online közéleti csoportok való aktivitásuk között nincs összefüggés, ezek az attitűdök nem tulajdoníthatóak egy-egy politikai csoport egyedi sajátosságának sem. Abban a kérdésben, hogy fontos-e, hogy az emberek kifejezzék véleményüket az online térben enyhén jobbra tolódott kumulatív mintázatot láthatunk. A legtöbb kitöltő a közép értéket jelölte meg, de érezhetően a válaszadók nagyobb hányada tartja valamilyen mértékben fontosnak ezt a kérdést. Az online véleménynyilvánítás fontosságában nem figyelhető meg összefüggés a politikai orientáció vonatkozásában. Az eta-négyzet értéke egyik esetben sem mutat erős

összefüggés, a liberális-konzervatív orientáció esetében 0,150, a bal-jobb orientáció esetében 0,068 értéket mutat, tehát előbbi esetben gyenge, utóbbi esetében nagyon gyenge az összefüggés.

Hasonlóan gyenge összefüggést mutat az online aktivitások hazai közéletre gyakorolt hatásának megítélésében a politikai orientációk. A bal-jobb orientáció esetében az eta-négyzet értéke 0,112, a liberális-konzervatív önmeghatározás esetében 0,146.

A közösségi média kérdéskörében megvizsgáltam, hogy a megkérdezetteknek mi a véleménye egy esetleges kormányzati szabályozás szükségességéről, illetve a közösségi média szabályozását milyen szinten (globális, uniós, tagállami) támogatják. Ennek oka, hogy az Európai Unió és a magyar kormány egyaránt aktívan foglalkozik a témával. Magyarországon Varga Judit (igazságügyi miniszter) vezetésével 2020-ban létrejött a Digitális Szabadság Bizottság is, mely a technológiai cégek szabályozásának kérdését is vizsgálja. Ami számomra fontos ebben a témában, hogy a válaszadók politikai orientáció szerint is igazodnak-e a kormányzat narratívájához, mely szerint a közösségi média kormányzati szabályozása szükséges és azt tagállami szinten kell megvalósítani.

A válaszadók 55%-a értesült a kormányzat közösségi média szabályozására vonatkozó elképzeléseiről, ami a téma aktualitását tekintve nem egy markáns többség. Ezzel szemben arra a kérdésre, hogy szükség van-e kormányzati felügyeletre a közösségi média felett, a válaszadók 80%-a nem ért egyet, mindössze 10% támogatja az elképzelést és 10% a bizonytalan a kérdésben.

12. ábra

Ha leszűrjük azoknak a választ, akik korábban nem értesültek a kormányzati szándékról, akkor sem módosul érdemben az elképzelést támogatók aránya⁵.

Ha az egyes politikai orientációkra bontva vizsgáljuk a kérdést, látható, hogy a magukat konzervatívnak, vagy jobboldalinak meghatározók táborában van a legnagyobb arányú támogatottsága a kormányzati szabályozásnak,

ugyanakkor ebben a két csoportban található a legmagasabb rátája a bizonytalanoknak is. Ez vélhetően összefügg azzal, hogy a témát a kormányzati kommunikáció tematizálta.

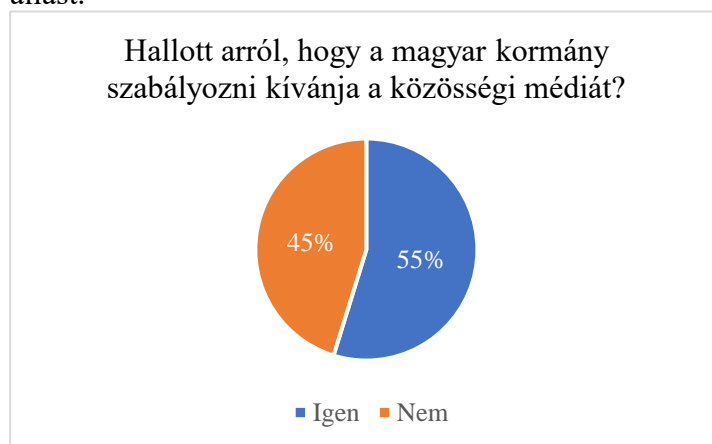
Arra a kérdésre, hogy a közösségi média esetleges szabályozása milyen szinten valósuljon meg a válaszadók legnagyobb hányada semmilyen szinten nem értett egyet a szabályozással. Azok a válaszadók, akik valamilyen formában támogatni tudták a közösségi média szabályozását, legnagyobb arányban a globális szintet választották. Itt fontos megjegyezni, hogy a bármilyen szintű szabályozást elutasítók aránya rendkívül magas, de nem olyan arányban, mint az előbbieken tárgyalt, kormányzati felügyeletet elutasítók aránya.

A szabályozást támogatók körében a második legnépszerűbb opció az Európai Unió szintjén történő szabályozás volt, a tagállami szintet csupán a válaszadók 4,3%-a választotta. Ez különösen érdekes annak fényében, hogy a pártpreferenciákban a kormányzó pártok támogatottsága ennél magasabb volt, tehát még a Fidesz-KDNP szavazói sem feltétlenül a tagállami szintű szabályozás támogatói. A közösségi média szabályozási kérdése és a politikai

⁵ Ebben az esetben 13% igen, 78% nem, 9% nem tudja.

orientáció kérdésében az eta-négyzet értékek közepes összefüggést mutatnak, a liberális-konzervatív orientáció esetében 0,266, a bal-jobb orientáció esetében 2,26. Tekintettel arra, hogy a tagállami szabályozás az alacsony támogatottsága mellett két csúcspontban érhető tettem a politikai orientációval összevetve, a markánsan konzervatív és szintén markánsan jobboldali válaszadók esetében, így ez a válasz egyértelműen politikai identitás kérdéseként is felfogható. Azt azonban fontos hangsúlyozni, hogy a konzervatív válaszadók esetében is a tagállami szabályozást támogatókkal azonos arányban vannak jelen a globális szabályozást támogatók és a szabályozást minden szinten ellenzők. A magukat jobboldalinak valló válaszadók esetében a globális szabályozás és a szabályozás ellenzése is magasabb arányt képvisel.

A bal-jobb és a liberális konzervatív orientáció esetében is elmondható, hogy a szabályozást minden szinten elutasítók legnagyobb aránya a magukat középre meghatározóknál figyelhető meg. A bármilyen szintű szabályozást legnagyobb arányban a konzervatív válaszadók preferálták, ők egyértelműen a közösségi média valamilyen fajta szabályozása mellett foglaltak állást.

13. ábra

A korábban említésre került kormányzati szabályozási szándék ismeretében érdekes adalék, hogy a válaszadók jelentős hányada hazai és más – akár uniós, vagy nemzetközi – szinteken is elutasítja a közösségi média szabályozásának szükségességét. Ha a kormányzat a tagállami szintű szabályozást a magyar társadalom felé igazolni akarja, akkor jelentős lépéseket kell tennie, hogy a téma és az abban alkotott álláspontja legalább a saját szavazótábora felé sikeresen

kommunikálható legyen. A saját politikai narratíva megteremtése nem tűnik elégségesnek ebben a kérdésben, függetlenül attól, hogy a 2022-es választásokon vélhetően nem ez a téma fogja dominálni a kampány kommunikációt.

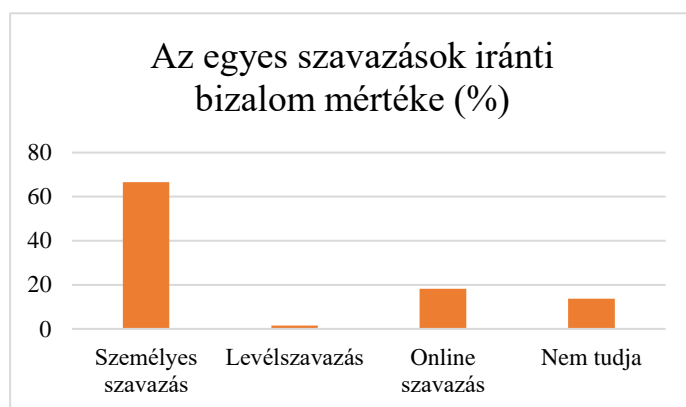
A digitális demokrácia utolsó szegmenseként az online szavazást és az azzal összefüggő bizalmi kérdést vizsgáltam. Ma a magyar joggyakorlat nem teszi lehetővé, hogy az állampolgárok online adják le szavazatukat akár országos, akár helyi választáson, vagy népszavazáson. Az online szavazás intézményesült működése azonban jelen van Európa más országaiban, például Észtországbán. A kutatásnak ebben a részében arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadók támogatnák-e az online szavazás intézményét a hazai gyakorlatban, illetve milyen bizalommal tekintenek az egyes – már létező – szavazási metodikákra, ezekhez képest mennyiben tekintenek másként az online szavazás lehetőségére.

A válaszadók többsége (68,7%) ismeri az online szavazást, mint más országokban létező gyakorlatot. Azonban a Magyarországon történő alkalmazását csupán 44,3%-a támogatná, 32,6%-a ellenezné, 23%-a pedig bizonytalan a kérdésben. Az online szavazás ismerete csupán gyenge összefüggést mutat abban, hogy az adott válaszadó támogatja-e annak hazai alkalmazását (eta-négyzet 0,208).

A politikai orientációk vonatkozásában elmondható, hogy a bal-jobb önmeghatározás és a z online szavazás preferálása között gyenge összefüggés figyelhető meg (eta-négyzet: 0,169). A markánsan jobboldaliak nagyobb arányban ellenzik az online szavazás bevezetését, egyúttal a jobboldaliak körében a legalacsonyabb a bizonytalanok aránya ebben a kérdésben.

A liberális-konzervatív orientáció esetében már közepes az összefüggés a politikai önbesorolás és az online szavazásra adott válasz kapcsán (eta-négyzet: 0,261), a liberálisok nagyobb arányban támogatják az online szavazás lehetőségét, a konzervatívok viszont elutasítják.

Az online szavazással kapcsolatos bizalom kérdését összevontan kezeltem, más szavazási módusokkal kapcsolatos bizalom kérdésével, hogy összehasonlítható legyen. A 14. ábrán jól látható, hogy a legmagasabb bizalom a válaszadók körében a személyes szavazás irányában van, a legmagasabb bizalmatlanságot pedig a levélszavazás kapta. Ha megvizsgáljuk az egyes szavazási formákat a liberális-konzervatív orientáció beemelésével, akkor azt figyelhetjük meg, hogy a konzervatív válaszadók magasabb bizalommal tekintenek a személyes szavazásra, a liberálisok pedig az online szavazás lehetőségére, a személyes szavazással szemben pedig bizalmatlanabbak. A három szavazási metodika esetében egyedül a levélszavazás az ahol nincs

10. ábra

összefüggés a liberális-konzervatív önmeghatározással, egyforma bizalmatlanság figyelhető meg, ennek a metodikának a vizsgált eta-négyzet értéke 0,066, ellenben a személyes szavazási módusokkal kapcsolatban gyenge (eta-négyzet: 0,196), illetve az online szavazással kapcsolatban közepes (eta-négyzet: 0,240) összefüggést figyelhetünk meg.

A pártpreferenciák bevonásával látható, hogy az egyes szavazási módusokkal szembeni bizalmat

érdemben nem befolyásolja a pártszimpátia. A Fidesz-KDNP szavazói az átlag válaszadókhoz képest kis mértékben jobban bíznak a személyes szavazásban, és bizalmatlanabbak az online szavazás elképzelésével szemben, de a levélszavazás tekintetében nem mutatnak eltérést más pártok szavazóival szemben.

Mivel egy választás során egy választópolgár csak egy szavazási módszert választhatna, így kíváncsi voltam, hogy a felkínált lehetőségek közül melyikkel élnének a válaszadók. A válaszadók kiugró többsége, 67% a személyes szavazást választotta, a levélszavazást mindössze 2%, az online szavazást 18%, 14% pedig bizonytalan volt. Ez az érték azonban azt is jelzi, hogy majdnem minden ötödik válaszadó nyitott az online szavazás intézményére, amelynek nincsenek kialakított részletszabályai, vagy gyakorlati alkalmazása, hogy kellő bizalom alakulhasson ki vele kapcsolatban.

A kérdés politikai orientációk bevonásával vizsgálva apró eltéréseket mutat. A bal-jobb felosztásban látható, hogy az online szavazás népszerűbb a baloldali szavazók körében, de az aránya itt sem tekinthető kiugrónak, az összes baloldali válaszadó 21,7%-a preferálná ezt a szavazási lehetőséget. A liberális-konzervatív felosztásban ugyan jelen van egy gyenge összefüggést mutató 0,217 eta-négyzet érték, de a liberális szavazók körében sem mutatkozik az online szavazás kiugró támogatottsága (22,6%). Ezzel szemben a konzervatív válaszadók hiánya figyelhető meg az online szavazás preferálói körében. A konzervatív önbesorolású válaszadók 80,2%-a a személyes szavazást preferálja.

A kutatás módszertana

Tanulmányomban bemutatott eredmények egy 2021. május 25. és június 5. között végzett online véleménykutatásból származnak. A mintavétel – ahogy több helyen jeleztem – nem reprezentatív, de súlyozásokkal igyekeztem a szakmai és tudományos kritériumoknak

megfelelő adatállományt kialakítani. Az adatfelvétel során a kérdőívet elsősorban közösségi média platformokon helyeztem el, gyenge targetálással igyekeztem potenciális kitöltőkhöz eljuttatni. A kapott adatokat SPSS-ben dolgoztam fel, elsősorban kerettáblás módszerrel.

Felhasznált irodalom

- Angelusz, R., Tardos, R. (2005). A választói tömbök rejtett hálózata. *Angelusz R.–Tardos R. (szerk.) Törések, hálók, hidak. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány*, 65-161.
- Castells, M. (2010). The information age. *Media Studies: A Reader*, 2(7), 152.
- Enyedi, Zs., Tardos, R. (2018). A magyar választók társadalmi beágyazottsága és ideológiai tagoltsága. *Böcskei Balázs–Szabó Andrea (szerk.): Várakozások és valóságok. Parlamenti választás*, 43-77.
- Központi Statisztikai Hivatal: *Népesség településtípus szerint*, https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0037.html (2021. 05. 10.)
- Szabó, A. (2015). A választók. *Körösényi András (Szerk.), A magyar politikai rendszer–negyedszázad után*, 279-308.
- Szabó, A., Oross, D., Papházi, V., Pokorny, Zs., Sebestyén, A. (2021). A magyar társadalom politikai értékei, identitásmintázatai, 2020: *A magyar társadalom politikai percepciója, értékrendszere, politikai gondolkodásmódja és részvétele 2020 decemberében*.
- Szarvák, T. (2004). A digitális szakadék, mint új periféria-képző jelenség. *Tér és Társadalom*, 18(3), 57-75.
- Tóth, Cs., Szabó, A. (2018). A győztes mindent visz? A 2018-as választás eredményei. *Böcskei Balázs–Szabó, Andrea (szerk.): Várakozások és valóságok. Parlamenti választás*, 19-42.

Abstract: The situation of digital democracy in Hungary

The topic of my paper is the situation of digital democracy in Hungary. The paper describes the results of an online survey done between 25th May and 5th June 2021. During my research, I examined the responders' basic demographic data and their political attitudes. The political questions were about left-right and liberal-conservative orientations. Apart from this, I examined the willingness to vote and party preferences. The main point of my research was the questions regarding digital democracy. I examined digital democracy from three aspects: e-government, social media and online voting. I took into consideration regarding the social media that it is both a tool of communication and a place to debate. I examined in a separate question whether responders support the governmental ruling of social media. there is no official online voting in Hungary today, regarding this I examined if responders would support it and how reliable they think it is compared to other voting methods.